

Forside

Bacheloroppgave

Studieprogram: Sosiologi - bachelorstudium

Opptaksår: 2018

Er oppgaven konfidensiell? (skriv X) NEI: X JA: _____

Kan oppgaven benyttes til undervisningsformål (anonymt)? JA: X NEI: _____

Forfatter(e)

Studentnr (6 siffre)	Kandidatnr (4 siffre)	Navn:
250837	4120	Sara Høye Alfsen

Oppgavens tittel:

Medvind for Motvind?

– en sosiologisk case-studie for å forstå motstanderes standpunkt og påvirkningskraft

Veileder: Ragnhild Sjurseike

Forord

Arbeidet med bacheloroppgaven har vært krevende og utfordrende, spesielt i en tid preget av en global pandemi, nedstenginger og begrensninger. Samtidig, og mest av alt, har det også vært svært givende, opplysende og engasjerende. Jeg vil gjerne takke mine informanter som villig stilte opp til intervju og bidro med nyttig informasjon og innsikt. Jeg vil også takke min veileder, Ragnhild Sjurseike, for gode tilbakemeldinger og råd i prosessen. Jeg er svært takknemlig for familie og venner, spesielt jentekollektivet, som har støttet, trøstet og oppmuntret på gode og dårlige dager gjennom hele bachelor-løpet. Til sist har min far gjort seg fortjent til en egen hyllest. Tusen takk for at du er min private rådgiver, mentor og støttekontakt.

Stavanger, 12. mai 2021

Sara Høye Alfsen

Sammendrag

På bakgrunn av omfattende og økende fokus, forskning og risiko ved klimaendringer, øker også søken etter bærekraftige løsninger for å utvinne fornybare energikilder. Det har deriblant vært en økt utbygging av vindkraft i Norge de siste årene. Dette har imidlertid blitt møtt av kraftig motstand og aksjoner, samt opprettelse av organiserte motstandsgrupper, deriblant organisasjonen Motvind Norge. Denne oppgaven er en sosiologisk case-studie av denne organisasjonen, der det med utgangspunkt i data innhentet fra intervjuer og ulike nettsider, undersøkes hvordan motstandsgruppen arter seg i det sosiologen Habermas kaller det demokratiske maktkretsløpet. Følgelig er den overordnede problemstillingen «hvordan kan vi forstå organisert motstand mot vindkraft i lys av Habermas' teori om det demokratiske maktkretsløpet?».

Det som startet som individuell misnøye og ustrukturerte opptøyer mot vindkraft utviklet seg til et fellesskap med en organisert motstand bygget på kunnskap og kompetanse. Motforestillingene bunner i en oppfatning av manglende medvirkningsprosesser, utilstrekkelig beslutningsgrunnlag og feilaktig bruk av lovverket. Spesielt peker medvirkningsmekanismene seg ut som et sentralt dilemma i konflikten, der det ikke har blitt lagt til rette for en tilfredsstillende inkludering av borgere og berørte parter. Gjennom diskusjon, meningsutveksling og påvirkning har Motvind Norge vært en faktor i en markant holdningsendring til vindkraft hos opinionen. Organisasjonen har også oppnådd flere gjennomslag på lokalt nivå med gode samarbeid med kommuner. Det arter seg likevel utfordringer for gjennomslag på det nasjonale plan. Det kan dog observeres endringer ved at overordnede myndigheter har konkludert med at konsesjonsprosesser må endres med strengere krav, økt kunnskapsgrunnlag i beslutningsprosessen og økte medvirkningsmuligheter for borgere.

Med bakgrunn i funnene, kan vi observere hvordan individer og motstandsgrupper, på tross av strukturelle begrensninger i medvirkningsmuligheter, kan endre overordnede strukturer gjennom det demokratiske maktkretsløpet, ved å benytte seg av kommunikativ handling. Slik deliberativ og informasjonsspredende handling kan føre til en bredere, mer opplyst debatt og dermed et mer tilfredsstillende kunnskapsgrunnlag. Gjennom samskapende relasjoner og prosesser mellom parter med ulike oppfatninger og erfaringer kan man komme frem til nye situasjonsforståelser og løsninger partnere kan enes om.

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	2
1.1 OPPBYGGING AV OPPGAVEN	3
2 TEORETISK BAKGRUNN	4
2.1 HABERMAS: KOMMUNIKATIV HANDLING	4
2.2 HABERMAS: DET DEMOKRATISKE MAKTKRETSLØPET	5
2.3 MEDVIRKNING	6
3 METODE	10
3.1 METODEREFLEKSJON	11
4 MOTVIND NORGE I DET DEMOKRATISKE MAKTKRETSLØPET	13
4.1 LOKAL MOBILISERING TIL NASJONAL ORGANISERING	13
4.2 REAKTIV MEDVIRKNING OG KAMPEN OM KUNNSKAPEN	15
4.3 FRA KONFLIKT TIL SAMHANDLING	19
<i>Det lokale planet</i>	19
<i>Det nasjonale planet</i>	20
4.4 SYNTSE	21
5 KONKLUSJON	24
5.1 KONSEKVENSER AV OPPGAVEN	25
5.2 FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING	26
7 LITTERATURLISTE	27
8 VEDLEGG	30
8.1 VEDLEGG 1	30
8.2 VEDLEGG 2	31
<i>Figur 1</i>	31
<i>Figur 2</i>	31
<i>Figur 3</i>	32
<i>Figur 4</i>	32
<i>Figur 5</i>	33

1 Innledning

Ifølge FN er klimaendringene blant de største utfordringene som vi mennesker står overfor i dag. Dette vises spesielt ved at de er tett koblet og ofte medvirkende årsak til andre globale utfordringer, deriblant fattigdom, redusert tilgang til mat og vann, helseproblemer, konflikter, flyktninger og økt økonomisk ulikhet (FN, 2019). Menneskelig naturutnyttelse, masseproduksjon og klimagassutslipp har ført til enorme og irreversible endringer i planetens økosystem, illustrert av blant annet Johan Rockström m.fl. (Sachs, 2015, s. 40). På bakgrunn av mer bevissthet rundt risikoen ved disse klimaendringene har den internasjonale politiske, samfunnsmessige og naturvitenskapelige klimadebatten økt kraftig de siste tiårene. Det har blitt formulert internasjonale tiltak og mål gjennom FNs bærekraftsmål (FN, 2020b), EUs utslippsreduksjonsmål (EU, 2020) og Paris-avtalen (FN, 2020a) for å jobbe mot en bærekraftig utvikling (WCED, 1987). Klimademonstrasjoner og verdiundersøkelser viser til et generelt økt klimaengasjement blant sivilbefolkningen (Listhaug & Jakobsen, 2008; Kantar, 2019, 2020).

I arbeidet med klimatilpasning, samt begrensning av klimagassutslipp og klimaendringer, har det blant annet blitt utviklet ulike løsninger for å ta i bruk fornybare energikilder. Blant disse er den omfattende utbyggingen av vindkraft de siste årene. Vindkraftutbyggingen i Norge startet i det små i år 2000 og har vokst gradvis til en kraftig økning i andre halvdel av 2010-tallet (Norges vassdrags- og energidirektorat, u.å.; Statistisk sentralbyrå, 2018; Vedlegg 2, figur 1 & 2). I takt med utbyggingen har det imidlertid også vokst frem en kraftig motstand og kritikk av vindkraften, blant annet for å gå på bekostning av andre faktorer, som natur, livskvalitet eller biologisk mangfold (Motvind, u.å., historikk; Motvind, u.å., motvindrapportene; Naturvernforbundet, 2021). Motstanden har kommet til uttrykk gjennom lokale protester og aksjoner, samt opprettelse av organiserte motstandsgrupper. Blant disse er organisasjonen Motvind Norge, som denne oppgaven vil rette oppmerksomheten mot. Organisasjonen skriver på sine nettsider at motstanden økte betydelig i 2018 (Motvind, u.å., historikk). Det ble startet opp et engasjement av sivile borgere fra ulike steder i Norge med ulik kompetanse og bakgrunn som søkte sammen og organiserte seg. Som et resultat ble Motvind Norge stiftet i 2019 (Motvind, u.å., historikk).

Sosiologiens rolle dreier seg om å undersøke relasjoner mellom mennesker, samt hvordan individer påvirkes av og påvirker overordnede strukturer. Sosiologien kan bidra med å sette lys på de ulike sosiale dynamikkene som foregår mellom individer, grupper og systemer i en

kompleks debatt om klimatilpasning. Sentralt her står interessen av hvordan motstand oppstår, utvikler seg og blir møtt. Denne oppgaven vil derfor være en case-studie av Motvind Norge, der jeg vil forsøke å belyse, tolke og drøfte bakgrunnen for motstanden og opprettelsen av organisasjonen, gruppens opplevelse av konflikten og dens relasjoner til myndigheter. Det er dermed Motvind Norges erfaringer og synspunkter som her blir fokuset. Habermas' teorier om det demokratiske maktkretsløpet og kommunikativ handling benyttes som teoretisk rammeverk. Videre står medvirkningsteori, spesielt innen politiske planbeslutninger og planlegging, sentralt for å undersøke og forstå opplevelser og erfaringer ved beslutningsprosessene ved case-studien.

På bakgrunn av det ovennevnte, skal oppgaven forsøke å besvare problemstillingen; **«Hvordan kan vi forstå organisert motstand mot vindkraft i lys av Habermas' teori om det demokratiske maktkretsløpet?»**. Problemstillingen vil besvares i lys av følgende forskningsspørsmål;

1. *Hva var bakgrunnen for opprettelsen av organisasjonen Motvind Norge?*
2. *Hvordan opplever Motvind Norge beslutningsprosesser rundt vindkraft?*
3. *Hvordan opplever Motvind Norge relasjonen til ulike myndigheter?*

1.1 Oppbygging av oppgaven

I det følgende kapittelet skal jeg redegjøre for det teoretiske grunnlaget som benyttes i oppgaven. De tre sentrale elementene som her skal forklares, er Habermas' teorier om kommunikativ handling og det demokratiske maktkretsløp, samt teori om medvirkning. I kapittel 3 beskriver jeg den metodiske tilnærmingen i oppgaven. Kapittel 4 består av en presentasjon og drøfting av data hentet inn fra nettsider, dokumenter og intervjuer. Dette struktureres etter forskningsspørsmålene og drøftes tematisk etter sentrale elementer som har pekt seg ut under intervjuene. Deretter samles de viktigste funnene i en syntese. I konklusjonen i kapittel 5 benyttes funnene fra det forbigående kapittelet til å besvare den overordnede problemstillingen, samt å vise hvordan oppgaven kan bidra med kunnskap til lignende situasjoner. Avslutningsvis legges det frem forslag til videre forskning. Bakerst i oppgaven ligger benyttede vedlegg.

2 Teoretisk bakgrunn

I det følgende skal jeg beskrive hvordan de tre sentrale teoretiske elementene som benyttes i oppgaven henger tett sammen. Det demokratiske maktkretsløpet er i denne oppgaven den overordnede rammen som aktørene og systemet i samfunnet fungerer innenfor, og som organisasjonen skal forstås i lys av. I samfunnet og i dette kretsløpet, møter sosiale individer, grupper og systemer hverandre i ulike samhandlingssituasjoner. Kommunikativ handling er et handlingsalternativ som her kan benyttes for å oppnå enighet og felles situasjonsforståelse. Funksjonene i kretsløpet bygger også på antakelsen om at det eksisterer medvirkningsmuligheter for individer og grupper som muliggjør en dynamisk og åpen samhandling mellom de ulike samfunnsnivåene. Jeg skal nå redegjøre for disse tre elementene.

2.1 Habermas: Kommunikativ handling

Den tyske sosiologen og samfunnsfilosofen Jürgen Habermas har i sine arbeider utvist høy tiltro til det moderne samfunns evne til å løse problemer gjennom kommunikativ og forhandlende handling, der både sivilsamfunnet og statsmaktene inngår som deltakende parter (Aakvaag, 2008, s. 172). Dette bunner i hans samfunnsteori om det deliberative demokratiet, som legger til grunn at samfunnsmedlemmene i fellesskap kommer frem til konsensus gjennom god argumentasjon, kompromisser og kommunikativ samhandling. I praksis innebærer dette dynamiske utvekslinger og deltakelse i kommunikasjonen mellom samfunnsnivåene. Habermas benytter begrepet *kommunikativ handling* om menneskers evne til å koordinere, samhandle og tilpasse seg hverandre gjennom språklig kommunikasjon (Aakvaag, 2008, s. 173). Handling forstås her som en forståelsesorientert aktivitet, der partene forsøker å finne frem til felles situasjonstolkninger (Korsnes et al., 1997, s. 110-111). Gjennom forhandlende og argumenterende *samhandling* kan mennesker møte hverandre og komme frem til konfliktløsende enigheter. Habermas definerer *argumentasjon* som en type tale der «(...) deltagerne tematiserer omstridte gyldighetsfordringer og forsøker at indløse eller kritisere disse med argumenter» (Habermas, 1981/1997, s. 43). Et avgjørende poeng ved denne forhandlingen er det Habermas kaller for «kraften i det bedre argument» (Aakvaag, 2008, s. 173), noe som måles i den grad argumentet klarer å «(...) motivere [deltakerne i diskusjonen] til at antage den givne gyldighetsfordring» (Habermas, 1981/1997, s. 43). Det skal være argumentasjonen og kommunikative og logiske ferdigheter som vinner frem i forhandlingene, ikke status, roller, makt eller andre sosiokulturelle eller

sosioøkonomiske faktorer. Denne samhandlingsformen er dermed ment til å fremme verdier som rettferdighet, fornuft og konsensus (Aakvaag, 2008, s. 173).

2.2 Habermas: Det demokratiske maktkretsløpet

Som et forsøk på å vise hvordan kommunikativ handling på mikronivå kan opprettholdes og benyttes på makronivå i en verden der makt, penger og byråkrati har stor påvirkningskraft, presenterer Habermas teorien om det demokratiske maktkretsløpet (Aakvaag, 2008, s. 188). Dette er en deltakerteori som illustrerer hvordan samfunnsmedlemmer kan påvirke og endre deres overordnede sosiale strukturer (Aakvaag, 2020) gjennom en firestadiers prosess for kommunikativ meningsutveksling mellom samfunnsnivåene.

De fire stadiene er knyttet til fire arenaer; det sivile samfunn, offentligheten, det formelle politiske system og det legal-administrative system (Aakvaag, 2008, s. 188-190). Det sivile samfunn defineres som en sfære for frivillige sammenslutninger som både er utenfor stat og marked, og samtidig utenfor privatlivet (Aakvaag, 2008, s. 189). Denne sfæren fungerer som en varselampe, der ulike aktører plukker opp på budskap, problemer eller forespørsler blant folket. Sivile borgere organiserer seg dermed rundt ulike saker de ønsker å endre og belyse, og som krever kollektivt arbeid på høyere samfunnsnivå. Dette tas dermed videre inn i den neste sfæren; offentligheten. Her skapes det en offentlig opinion, gjennom borgernes institusjonaliserte rett til «(...) tanke- og ytringsfrihet, organisasjons- og forhandlingsfrihet (...)» (Skivenes, 2001, s. 7). Dette bygger på idealet om herredømmefri dialog (Aakvaag, 2008, s. 189), som vektlegger at alle skal ha lik rett til deltakelse og ingen temaer eller dilemmaer skal avfeies fra diskusjonen. Sentralt står også *kraften i det bedre argument* som eneste gyldige middel for å vinne frem sin sak. Individuer og grupper har også en *rett* til å organisere seg og forme en opinion overfor overordnede myndigheter. Dette er en viktig verdi i en representativ demokratisk styreform slik vi har i Norge, der folket sitter med makten ved at de indirekte styrer gjennom de folkevalgte representantene (Røiseland & Vabo, 2016, s. 106). Det offentlige rom har tre sentrale funksjoner i kretsløpet. For det første settes de viktige sakene på dagsorden. For det andre diskuteres det frem løsningsforslag til det foreliggende problemet. Til sist forsøkes det å få den etablerte offentlige enigheten inn i det politiske system ved å vekke oppmerksomheten til politiske beslutningstakere. Slik kommuniseres ulike dilemmaer opp til det formelle politiske system. Her sitter aktører med beslutnings- og handlingskapasitet (Aakvaag, 2008, s. 190). Deres ansvar og oppgave er å imøtekomme den offentlige mening, blant annet ved å formulere bindende lovendringer og

politiske beslutninger som skal ivareta og svare til borgernes interesser og behov. Regjeringen, den utøvende makten i Norge, består av et politisk organ av folkevalgte representanter og et administrativt organ. Administrasjonen har som oppgave å utarbeide og forberede forslag til politiske organ, og samtidig iverksette vedtak, lover og forskrifter fra sistnevnte. (Christensen et al., 2016, s. 14; Grindheim et al., 2017, s. 123; Røiseland & Vabo, 2016, s. 107). Stortinget utgjør Norges lovgivende makt, og har altså som oppgave å vedta lover og forskrifter, bevilge pengesummer i samfunnet og kontrollere regjeringen (stortinget, u.å.). Politiske aktører er dog avhengige av å få implementert endringene, beslutningene og lovene gjennom det legal-administrative system. Dette systemet består av statsforvaltningen, regjeringens nevnte administrative apparat, og det legale rettssystemet. Statsforvaltningen består av departementene, direktorater og øvrige offentlige etater med fagekspertise (Grindheim et al., 2017, s. 123). Når det politiske organet formulerer nye vedtak, iverksettes disse av forvaltningen på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. De forvaltningsansatte forholder seg til et sett verdier, der faglig uavhengighet spiller en sentral rolle. Det innebærer at «(...) beslutninger i så stor grad som mulig er tuftet på et faglig og vitenskapelig grunnlag» (Christensen et al., 2016, s. 19). Samtidig er de også pliktet til politisk nøytralitet som tilsier at de må være lojale og lydhøre overfor politisk ledelse, være seg lokalt, regionalt eller nasjonalt. Dersom vedtakene også tar form av nye lover eller lovendringer av Stortinget, blir de også styrket av statlig sanksjonsmakt (Aakvaag, 2008, s. 190). Habermas' demokratiske maktkretsløp viser dermed hvordan individuelle aktører og sivile borgere kan organisere seg og påvirke overordnede sosiale strukturer gjennom forhandlende og deliberativ handlekraft (Aakvaag, 2008, s. 191-192).

2.3 Medvirkning

Et vesentlig element ved demokratiet og maktkretsløpet står borgeres muligheter for medvirkning. Borgere møtes i kraft av sin ytrings- og forsamlingsfrihet, for å debattere, danne og forme meninger, samt får sine individuelle meninger kvalitativt testet og utfordret i offentligheten (Skivenes, 2001, s. 6). Gjennom innflytelseskanalene benytter borgerne sin medvirkningsrett til å sluse den offentlige mening opp til det politiske nivået. Slik henger medvirkning også tett sammen med begrepet om medborgerskap. Med medborgerskap menes like rettigheter for og inkludering av alle borgere, samt at borgerne selv deltar aktivt i demokratiet (FN, 2020c), blant annet gjennom de nevnte kanalene og maktkretsløpet. Begrepet medvirkning kan forstås på ulike måter i ulike kontekster. Denne oppgaven omhandler Motvind Norges erfaringer av beslutningsprosesser rundt vindkraftutbygging.

Nyseth og Ringholms (2018) beskrivelse av *medvirkning i demokratiske spenningsfelt* i planlegging og beslutningsprosesser er derfor svært relevant, da det også bygger på et kritisk blikk på lov om planlegging og byggesaksbehandling av 2008 (korttittel; plan- og bygningsloven, heretter pbl.). Medvirkning blir her beskrevet som et verktøy for å gi borgere innflytelse, skape en opplyst offentlig debatt og bringe ny kunnskap inn i prosesser og planlegging (Nyseth & Ringholm, 2018, s. 260). Medvirkning kan også være vesentlig for befolkningens tillit til systemet (Nyseth & Ringholm, 2018, s. 265). Det vektlegges her en institusjonell tillit som et viktig element ved demokratiets legitimitet. Det definerer befolkningens tillit til samfunnets institusjoner og aksept overfor offentlige beslutninger og handlinger (Røiseland & Vabo, 2016, s. 116). Engen et al. (2016) beskriver en slik samfunnstillit som limet som opprettholder samfunnets funksjonsevne og samfunnssikkerhet. Giddens presiserer videre hvordan det moderne samfunn avhenger av tillit, der tillit forstås som en forventning om bestemte resultater fra de personer, ting og systemer vi omgås med i hverdagen (Aakvaag, 2008, s. 275). Det argumenteres for at "(...) borgermedvirkning fremstilles som en forvaltningspolitisk løsning som tilfredsstiller både effektivisering og legitimering" (Skivenes, 2001, s. 9). På den ene siden vil inkludering av borgere føre til effektive og økonomisk gunstige håndteringer og beslutningsprosesser i administrasjonen. På den andre siden fører det til økt tillit og tiltro til overfor myndighetene. Medvirkning, tillit og medborgerskap henger derfor tett sammen.

Nyseth og Ringholm (2018) skriver at etter pbl. 2008 har kravet til medvirkning blitt skjerpet, der det blir vektlagt økt involvering av borgere som blir direkte påvirket av foreliggende saker. Allerede i formålsparagrafen 1.1 er det formulert at «planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter» (plan- og bygningsloven, 2008, § 1-1). Nyseth og Ringholm bemerker at det forelå et bakenforliggende ideal om borgeres deltakelse i planleggingen av egen fremtid (Nyseth & Ringholm, 2018, s. 259). Videre belyser forfatterne om at loven også fremmer at det spesielt skal legges til rette for grupper med særskilte behov. Forfatterne understreker at ansvaret for å istandsette og muliggjøre medvirkning ligger hos kommunene som har mye frihet til å bestemme medvirkningens omfang, innhold og form. Likevel viser det seg ulike utfordringer og dilemmaer ved medvirkningen i praksis. Forfatterne uttrykker at hovedproblemet er at det norske plansystemet kun har tilrettelagt for reaktiv medvirkning, altså at borgere kan reagere på og protestere mot planer (Nyseth & Ringholm, 2018, s. 273). Videre hevder de at kanalene og plattformene for borgermedvirkning er utilstrekkelige, og

at mye medvirkning enten kommer for tidlig eller for sent i prosessen til å faktisk ha påvirkningskraft (Nyseth & Ringholm, 2018, s. 260). Formuleringen av pbl. er også vagt formulert og «(...) lite veiledende både for hva medvirkningen skal bidra til, eller hvor omfattende den skal være» (Nyseth & Ringholm, 2018, s. 275). Dette innebærer at selv om krav om medvirkning er strukturert i lov, foreligger det svakheter ved de strukturelle rammene og føringene som medfører at medvirkningen blir motarbeidet.

For å underbygge disse argumentene, viser forfatterne til medvirkningens tre sentrale dimensjoner som stiller kritiske spørsmål til medvirkningen i praksis; 1) hvem som deltar, 2) hvordan man deltar og 3) hva medvirkningen fører til av politisk handling (Nyseth & Ringholm, 2018, s. 261), samt hvordan variasjoner innen disse tre dimensjonene vil definere utfallet av medvirkningen. Den første dimensjonen omhandler hvem som blir invitert til å delta i prosessen, samt på hvilken måte invitasjonen finner sted. Invitasjonene kan enten være åpne folkemøter eller mer selektive ved direkte invitasjon av bestemte grupper eller individer (Nyseth & Ringholm, 2018, s. 262). Dimensjonen om hvordan man deltar innebærer alt fra rollen som tilskuere til enkeltklager til organiserte aksjoner. Det dreier seg også om hvordan beslutninger tas. Forfatterne beskriver hvordan ordinære borgere sjelden er direkte involvert i planbeslutningene (Nyseth & Ringholm, 2018, s. 263). Loven oppfordrer til tilrettelegging av medvirkning og allmenn debatt, men det foreligger ingen krav. Dette innebærer at når de med beslutningsmyndighet kan bestemme, blir «hvem som deltar» og «hvordan man deltar» viktig. Utforming av den første dimensjonen er avgjørende for utfallet av den andre dimensjonen, som igjen vil ha konsekvenser for den tredje dimensjonen. Den siste dimensjonen dreier seg om de virkningene medvirkningen kan ha. Til syvende og sist er det kommunestyret som har planmyndighet, men medvirkningen kan gi plass til maktutøvelse på andre måter. Forfatterne bemerker at aksjoner viser seg å være mest effektive i enkeltsaker. Samtidig kan indirekte innflytelse gjennom opinionspåvirkning ha betydelige utfall, blant annet gjennom for eksempel å formulere dagsorden og endre stemningen rundt en sak. Språk og ordvalg er her sentrale virkemidler (Nyseth & Ringholm, 2018, s. 264).

Forfatterne trekker blant annet frem spenningen mellom faglig ekspertise og lekmannskompetanse, altså lokal erfaringsbasert kunnskap i planbeslutninger. Dilemmaet omhandler hva slags type kunnskap man skal vektlegge i en gitt problematikk. Sistnevnte, altså lokalkunnskap, kan her bidra med en type kunnskap som kan lede til en bedre og mer

vellykket plan. Røe og Vestby bemerker at sted og geografisk tilhørighet har stor betydning for folk. Dette medfører at "(...) hvordan steder utformes, hvem som har innflytelse på stedets utvikling, og hvilke muligheter mennesker har til å identifisere seg med sine omgivelser (...)" (Røe & Vestby, 2013, s. 44) kan være avgjørende. Innbyggeres grad av medvirkning i henhold til eget sted kan derfor oppleves som svært viktig for borgerne selv, i tillegg til at involvering av deres lokalkunnskap kan gi gode bidrag i beslutningsprosesser. Dette dilemmaet bygger også på ideen om samskaping som vokste frem med reformen New Public Governance (Nyseth & Ringholm, 2018, s. 267). Det ble her mer fokus på deltakelse og samstyring (Christensen, 2016, s. 215). Samskaping i offentlig sektor referer gjerne til samarbeid mellom offentlige, private og/eller sivile aktører der kunnskap og ressurser deles og utveksles (Røiseland & Lo, 2019, s. 54). Slikt samarbeid kan bidra med nytenking og innovasjon, samt synliggjøring av dilemmaer og løsninger.

Det demokratiske maktkretsløpet, slik det er beskrevet overfor, bygger på og avhenger av kommunikativ handling og medvirkningsmuligheter for befolkningen. Men der kommunikativ handling er et handlingsalternativ i samhandlingssituasjoner mellom sosiale aktører, er det medvirkningsmulighetene som muliggjør eller begrenser dette handlingsalternativet. Når det eksisterer hindringer svakheter ved disse medvirkningsmekanismene, medfører dette utfordringer ved det demokratiske kretsløpet.

3 Metode

Som nevnt innledningsvis er oppgavedesignet i denne oppgaven en case-studie bestående av én undersøkelsesenheter, Motvind Norge. Dette innebærer at oppgaven ikke har som hensikt å generalisere funnene (Halvorsen, 2008, s. 105). Enkelcase-studien forsøker på en utforskende måte å gi «tykke beskrivelser», altså detaljerte beskrivelser, for å utvikle og avdekke nye forståelser av undersøkelsesenheten (Jacobsen, 2018, s. 99). Problematikken i oppgaven etterspør mer dyptgående og subjektiv data som bygger på personlige opplevelser og erfaringer blant motstandsgruppen. Dette forutsetter derfor en kvalitativ tilnærming i empiriinnsamlingen. For å besvare problemstillingen har det derfor blitt benyttet en kombinert datainnsamlingsmetode med en induktiv tilnærming, der formålet er å mest mulig forutsetningsløst anskaffe en helhetlig forståelse av det anliggende (Halvorsen, 2008, s. 128 & s. 154). Av oppgavens art har jeg valgt å belyse Motvind Norge sin side av saken, og datamaterialet består dermed hovedsakelig av kilder som samsvarer med gruppens standpunkter. Det har blitt benyttet et sammensatt datasett av ulike datakilder fra dokumenter, nettsider og kvalitative intervjuer.

Skriftlige datakilder som har blitt samlet inn fra nett har bestått av informasjon fra Motvind Norge sin hjemmeside, derav også rapporter. Det har i tillegg blitt benyttet en stortingsmelding. Kvalitative intervjuer er ment til å bidra til en dypere forståelse av de respektive informantenes argumenter og opplevelser av problematikken (Jacobsen, 2018, s. 147). Uformelle dybdeintervju oppfordrer informantene til å fritt fortelle om erfaringer og synspunkter på den anliggende problematikken (Halvorsen, 2008, s. 138). Slik kan intervjuene tillegge et dialogisk preg til datagrunnlaget. Det ble derfor gjennomført halvstrukturerte intervjuer med styremedlemmer fra Motvind Norge. Ut fra oppgavens art og problemstilling ble informantene valgt basert på deres stilling som styremedlemmer i organisasjonen. Til grunn lå antakelsen om at de valgte representantene besitter en dypere og bredere kunnskap innenfor feltet og bakgrunnen for organisasjonen, samt kunne bidra med utfyllende og veloverveide innspill. Utvalgsmetoden som er benyttet er derfor en skjønnsmessig utvelgning der informantene er direkte valgt av forsker (Halvorsen, 2008, s. 160). Det ble i første omgang utsendt en forespørsel til organisasjonens sekretær som deretter oppga kontaktinformasjon til et utvalg styremedlemmer. Ut fra disse ønsket tre styremedlemmer å delta i undersøkelsen. Disse informantene er anonymiserte i oppgaven og refereres til med nummer. Ytterligere informasjon om informantene er ikke gitt grunnet deres rolle som styremedlemmer. Informantene kom inn i organisasjonen på ulike tidspunkt

og kan dermed ha ulike perspektiver. De utviser likevel en bred enighet om hendelsesforløp, perspektiver og situasjonsforståelse under intervjuene. Intervjuenes formål, altså å innhente informasjon med høyest mulig kvalitativt innhold, ble ansett som tilfredsstillende av de utførte intervjuene. Antall intervjuer ble også ansett som tilstrekkelig for oppgavens formål.

Intervjuene ble utført via Zoom, der det ble benyttet diktafon for å ta lydopptak av intervjuet. Dette for å sikre innhenting av all nødvendig informasjon, samt korrekt sitering av informantene. Intervjuguiden som er benyttet under intervjuene har bestått av åpne spørsmål som er ment til å tillate informantene å svare fritt innenfor guidens rammer. De åpne samtaler medførte økt kunnskap og opplysning, noe som muliggjorde en akkumulativ tilnærming i intervjuprosessen. Ulike elementer fra tidligere intervjuer ble tatt med videre til neste intervju for tydeligere oppklaring (Aase & Fossåskaret, 2014, s. 109). Det ble vektlagt å ha en god og åpen samtale mellom intervjuer og informant, der målet er å avdekke og synliggjøre synspunkter og perspektiver hos informant og motstandsgruppen.

3.1 Metoderefleksjon

I forskningsprosessen er det viktig å ta hensyn til og medregne ulike mulige faktorer som kan og vil påvirke oppgavens utfall. Deriblant er dette faktorer som forskers bakenforliggende kunnskap, oppfatninger og antagelser, samt oppgavens begrensninger i gitte tidsrammer. Disse faktorene vil i ulik grad farge bakgrunnen for oppgaven, valg av teoretisk bakgrunn, datainnsamlingen og analysen, og ikke minst oppgaven i sin helhet. Innhenting av datakilder på nett kan være preget av skjønnsmessig og begrenset utvalg, samt ulik grad av tilgjengelighet. En case-studie har som formål å avdekke og belyse ulike elementer ved case-objektet. Det må likevel bemerkes at det er en klar begrensning ved at datagrunnlaget hovedsakelig baserer seg på Motvind Norge sine erfaringer, fremstillinger og utsagn. Dette medfører at oppgaven bærer et skjønnsmessig og ensidig preg av debatten. Det hindrer videre oppklaring av andre parters synspunkter og formeninger i konflikten. Dette er likevel ikke formålet i denne undersøkelsen, da det har vært et bevisst valg av fokus og synsvinkel i case-studien. Skjønnsmessig utvelgelsesmetode av informantene kan være vektet ved at utvelgelsen skjer etter hva forskeren mener er hensiktsmessig (Halvorsen, 2008, s. 160). Det avgrensede utvalget av informanter kan også være utilstrekkelig for å få et helhetlig bilde på tematikken. Likevel, og som nevnt tidligere, er ikke intervjuenes formål å finne universelle og representative holdninger blant motstandsgruppen. Informasjonen

innhentet fra intervjuene vil dermed kun belyse de respektive informantenes egne synspunkter.

Intervjusituasjonen er også preget av en rekke ulike forhold som former og påvirker utfallet av og dynamikken i intervjuene (Aase & Fossåskaret, 2014, s.106). I et åpent intervju, slik det er gjennomført i denne forskningsprosessen, kan konteksten, intervju spørsmålene, intervjuer og informanter påvirke utfallet av hvert av intervjuene. Intervju over Zoom *kan* i større eller mindre grad hindre den fysiske kommunikasjonen mellom de deltagende partene, samtidig som bildeoverføring minsker denne svakheten noe (Jacobsen, 2018, s. 148). Bruk av opptaksutstyr kan også påvirke informantene, både ved at de kan være taktiske ved informasjonen de oppgir, samtidig som det kan føre til at de forsøker å være gode representanter for sin sak (Aase & Fossåskaret, 2014, s.106). Intervjuer kan påvirke informant, deriblant ved kroppsspråk, ansiktsuttrykk, alder, kjønn og utseende. Informant kan på lik linje påvirke utfallet av intervjuene. Informantene har frihet til å vinkle og farge samtalen og dens innhold, skjønt innenfor intervjuguidens rammer (Aase & Fossåskaret, 2014, s. 104-107; Halvorsen, 2008, s. 138). Oppgaven i sin helhet vil altså være preget av en rekke faktorer som vil være svært formende for hva som blir utfallet av oppgaven. Det kan derfor tenkes at oppgaven ville blitt ganske ulik dersom regnestykket av valg, påvirkende faktorer og feilkilder så annerledes ut.

4 Motvind Norge i det demokratiske maktkretsløpet

For å besvare den overordnede problemstillingen «**hvordan kan vi forstå organisert motstand mot vindkraft i lys av Habermas' teori om det demokratiske kretsløp?**», skal jeg i det følgende presentere og drøfte data fra intervjuer og datakilder. Dette struktureres i henhold til forskningsspørsmålene og temaer som informantene har vært opptatt av. Videre skal det legges frem en samlet syntese der de viktigste funnene trekkes frem for å løfte frem sammenhengen. Avslutningsvis benyttes syntesen til å konkludere og besvare problemstillingen.

4.1 Lokal mobilisering til nasjonal organisering

Jeg skal her presentere og drøfte funn relatert til det første forskningsspørsmålet; «*hva var bakgrunnen for opprettelsen av organisasjonen Motvind Norge?*». De tre informantene forteller om hvordan motstanden mot vindkraft først bunnet i en misnøye og bekymring overfor naturødeleggelsene som vindkraftverkene medførte. Informant 2 forteller om hvordan den lokale, men også nasjonale, innstillingen til vindkraft først bygget på oppfatningen av at dette var en bærekraftig løsning i det grønne skiftet. Vedkommende utdyper at det først var i kjølvannet av utbyggede vindkraft at lokalbefolkningen så at «(...) man var villig til å ofre noe av det aller fineste av [unik og ofte urørt] natur i Norge, [...] men også historiske kulturminneområder». Dette gir indikasjoner om et felles verdigrunnlag hos lokalbefolkningen, samt en tilknytning til og verdsettelse av stedet. Den lokale befolkningens reaksjon på ødeleggelsen av natur og kulturminner, kan slik være et uttrykk for opplevelse av manglende involvering i og kontroll over stedsutvikling, slik Røe og Vestby (2013) bemerker. I tillegg til å vektlegge naturødeleggelsene, hevder informantene at vindkraft er et «teknologisk blindspor» og styrt av kapitalistiske selskaper. Av Motvinds nettsider fremkommer det også at motstanden blusset særlig opp i 2018 på bakgrunn av en oppfatning om at det var et mangelfullt beslutningsgrunnlag og av vindkraftutbyggingen som «(...) et overgrep på natur, miljø og lokalsamfunn, og brudd på folks rettsoppfatning» (Motvind, u.å., historikk). Dette understreker ytterligere foreliggende motforestillinger og ulike perspektiver på vindkraften, samt oppfattelsen av urettferdighet. Reaksjonene tyder på at borgerne ikke i tilstrekkelig grad har blitt invitert til å delta proaktivt i beslutningsprosesser, i henhold til Nyseth og Ringholms (2018) første medvirkningsdimensjonen. Borgerne har kun fått anledning til en *reaktiv* medvirkning i etterkant av utbygde vindkraftverk.

Informant 1 uttrykker at vedkommende stilte seg selv spørsmålet om «er jeg alene i verden, eller har jeg noen andre mennesker rundt meg som [...] har samme forståelse som meg selv?». Informantene beskriver hvordan det ble startet opp et engasjement som tok utgangspunkt i diskusjon og initiativtaking, og det ble satt i gang kunnskapssøking og forskning. Protestene vokste og individer og grupper samlet seg til store aksjoner, folkemøter og seminarer. Informant 2 forteller om hvordan det på kort tid ble opprettet lokale Facebook-grupper som tiltrakk seg mange medlemmer, i tillegg til at det ble tatt initiativ til dialog med kommunestyre. Dette viser til Nyseth og Ringholms (2018) andre medvirkningsdimensjon om hvordan borgerne deltar, samt underbygger forfatterens teori om sammenhengen mellom de ulike dimensjonene. Manglende medvirkningsmuligheter i den første dimensjonen, fører her til at borgerne går fra å individuelt uttrykke misnøye til mer sammensatte kollektive aksjoner og grupper. Vi kan også observere en form for kommunikativ handling i det demokratiske maktkretsløpets første ledd, der individene samles i sivilsamfunnet for å diskutere og ytre sine argumenter om saken, samt rette opp i den nevnte opplevelsen av urettferdighet. Kunnskapsutviklingen, forskningen og meningsutvekslingen kan også ses i lys av Habermas' kommunikative handling. Av kunnskapssøkingen kan det observeres en søken etter *kraften i det bedre argument* (Aakvaag, 2008) for å kunne stå sterkere i debatten. Informant 1 sine utsagn viser tydelig til et behov for kollektiv tilhørighet og søken etter samhold og fellesskap. Gjennom diskusjon og meningsutveksling, søkte individene å finne frem til en felles problemforståelse og situasjonstolkning (Korsnes et al., 1997).

Det eksisterte et økende behov for en nasjonal organisasjon for å samle motstanden til et fellesskap med én kollektiv røst. Informant 1 uttrykker at det forelå en oppfatning om at «skal vi bli en stemme så må vi organisere oss formelt. Vi blir nødt til å ta oss den jobben for å oppnå noe av den tyngde som kan påvirke dette». Som et resultat ble blant annet organisasjonen Motvind Norge stiftet i 2019, «(...) utviklet av frivillige til en organisasjon med vedtekter, medlemmer, valgt styre og rettslig interesse» (Motvind, u.å., historikk). Informant 1 forteller videre at «disse veike, små initiativene ble til 18.000 medlemmer». Hittil kan vi dermed observere hvordan utviklingen av Motvind Norge samsvarer med de to første stadiene i Habermas' teori om det demokratiske maktkretsløpet (Aakvaag, 2008). Motstanden oppsto som individuelle, løsrevete protester og motargumenter mot vindkraftutbyggingen i sivilbefolkningen. Deretter ble disse varsellampene plukket opp av aktører, slik informant 1 beskriver, og organisasjonen ble etablert i det offentlige rom. Det

eksemplifiserer også hvordan ulike mennesker fra ulike steder finner sammen på bakgrunn av noen felles interesser, verdier og oppfatninger.

4.2 Reaktiv medvirkning og kampen om kunnskapen

I dette delkapittelet undersøkes data i henhold til forskningsspørsmålet «*hvordan opplever Motvind Norge beslutningsprosessen rundt vindkraft?*». I det Motvind Norge ble en formell organisasjon, endret formen på og innholdet i argumentene og i kommunikasjonsstrategien. Informant 3 uttrykker at «argumentasjonen som brukes imot vindmøller er mer kunnskapsbasert enn tidligere, (...) i tillegg så har jo kampen blitt bedre organisert». Gruppen uttrykker at de anvender fagkunnskap innen ulike områder, deriblant natur og miljø, økonomi, jus, samfunnsfag og teknologi. Det legges også frem at deres lokalkunnskap og nærhet også er en stor styrke (Motvind, u.å., historikk). Denne vektleggingen av lokalkunnskap kan kobles til Nyseth og Ringholms (2018) spenning mellom ekspertise og lekmannskompetanse. Ved å understreke styrken i lokalkunnskapen, antydes det også en konfrontasjon av den ekspertkunnskapen som har blitt lagt frem. Protester og aksjoner ble strukturert og det ble utarbeidet samlede rapporter, høringsuttalelser og motmeldinger med grunnlag i forskning og undersøkelser. Informant 1 forteller at den første milepælen var å gi en samlet høringsuttalelse for vindkraft. Vedkommende vektlegger også at organisasjonen har sendt saker og henvendt seg til kommuner, statsforvaltere og riksrevisjonen, samt domstolsapparatet, regjeringsadvokaten og stortingspolitikere. Organisasjonen er også i gang med en rapportserie kalt «Vindkraft» der formålet er å øke kunnskapsgrunnlaget og belyse hvordan beslutningsgrunnlaget for gitte konsesjoner for vindkraftverk er mangelfulle (Motvind, u. å., Motvindrapportene). Av alle rapportene fremkommer argumenter for negative konsekvenser av vindkraft. Eksempelvis blir faren for karbonutslipp fra myr ved utbygging (Helledal, 2020), samt ulike konsekvenser både for livskvalitet, helse og tap av biologisk mangfold (Solem og Røyset, 2019, s. 49) trukket frem. Det vektlegges spesielt også et manglende fokus på og medvirkningsmuligheter for reindriftsutøvere og deres erfaringer. Rapportene belyser ulike negative konsekvenser for rein og reindriftsutøvere, samt en utilstrekkelig ivaretagelse av urfolks rettigheter (Lund et al., 2020; Olsen, 2019).

Sett i lys av Habermas' demokratiske maktkretsløp, førte etableringen av organisasjonen Motvind Norge til at debatten ble plassert i det offentlige rom, der den påtok seg de tre sentrale funksjonene i denne sfæren. Motvind Norge har strebet etter å sette deres sak på dagsorden. Videre har de gjennom kommunikativ samhandling og kunnskapsutveikling

forsøkt å komme frem til felles problemforståelser, strukturere sine argumenter og budskap utad. Dette har altså resultert i en mer kunnskapsbasert argumentasjon slik informant 3 vektlegger, samt ulike strukturerte rapporter, høringsuttalelser og skriv som organisasjonen forsøker å få innlemmet i den politiske sfæren. Her kan vi observere hvordan organisasjonen har benyttet kommunikativ handling i det offentlige rom i det demokratiske kretsløpet. Organisasjonen har benyttet ulike kommunikasjonsformer og -metoder for å belyse og informere om sine synspunkter, fra uformelle protester til mer formelle skriftlige tekster. Dette viser også til at en spenning mellom lekmannskunnskapen og forvaltningens ekspertkunnskap (Nyseth og Ringholm, 2018). Gjennom arbeidet med å opplyse, informere og presse gjennom deres lokalkunnskap og problemoppfatninger, utspiller det seg en kamp om hvilken kunnskap som skal få gehør og styrke i konflikten. Dette henger også sammen med Habermas' *kraften i det bedre argument* ved organisasjonens forsøk på å overbevise motparter om deres argumenters gyldighet (Habermas, 1981/1997).

De tre informantene uttrykker at det er krevende å bli hørt, spesielt på bakgrunn av barrierene i medvirkning og et mangelfullt kunnskapsgrunnlag både i konsesjonsgivingen og hos kommunene. Informant 1 beskriver den nasjonalpolitiske beslutningsprosessen som «tragisk» med bakgrunn i at, til tross for dyktige og velmenende forvaltningsansatte, har «kapitalmakten (...) gått foran lovmakten». Mest fremtredende er informantenes argumenter om at pbl. 2008 har blitt «overkjørt» av energiloven. De uttrykker at kommunale politikere har blitt lurt til å tro at energiloven trumfer pbl. Informantene hevder at arealdisposisjonene av vindkraftutbygging kun har blitt vurdert i henhold til energilovens energiproduksjonssøken. Videre argumenterer informantene for at en konsekvens av dette er at statlige vedtak om konsesjoner har blitt truffet før de har blitt utredet. Informant 1 uttrykker at dette innebærer også at ulike berørte grupper, derav samiske reindriftsutøvere og nærliggende befolkning, ikke har vært involvert i noen del av prosessgjennomføringen. Informant 1 hevder videre at det trengs en uavhengig nasjonal granskning av vindkraften for å gjenopprette tillit til forvaltningen. Vedkommende uttrykker seg videre slik:

Hvordan har du kunnskap til å treffe et vedtak når kunnskapen ikke er utredet, når folk ikke er hørt, når loven faktisk ikke er forvaltet riktig, (...). Vedtaket skal jo komme etter. Går du til plan- og bygningsloven så er det jo alltid slik at [...] alle opplysninger skal ligge på bordet, og så treffes vedtaket. Sånn er det ikke her. Energiloven har ikke et sånt system.

Dersom pbl har blitt «overkjørt», slik informantene fremlegger det, kan det også tenkes at dette har konsekvenser for medvirkningskriteriene som er formulert i loven. Det tyder ikke på at det har blitt tilrettelagt for medvirkning eller involvering av verken ordinære borgere eller særskilte grupper, slik loven oppfordrer til (plan- og bygningsloven, 2008). Av informant 1 sine argumenter, kan det også her tolkes som at borgere og motstandere kun har fått anledning til å delta gjennom en form for *reaktiv* medvirkning, noe Nyseth og Ringholm (2018) også bemerker som hovedproblemet i det norske plansystemet. I beslutningsprosesser rundt utbygging av vindkraft har borgere i liten grad blitt inkludert i tide til å ha en *proaktiv* deltakelse og innvirkning verken på prosessen eller resultatet. Tilrettelegging av en slik reaktiv medvirkning kan oppleves som overfladisk, dersom vedtaket allerede er truffet i henhold til energiloven og vindkraftanleggene uansett vil bygges. Borgerne får protestere og aksjonere, men for sent i prosessen til at det har effekt. Tidspunktet for involvering og medvirkning av borgere viser seg derfor som svært vesentlig. I lys av Nyseth og Ringholms (2018) første medvirkningsdimensjon kan det derfor tolkes som at det ikke foreligger invitasjon til deltakelse fra kommunene. Dette var noe borgerne selv tok initiativ til; både ved informasjonsspredning blant sivilbefolkningen og ved møter med kommuner. Det kan dermed tegnes et skille mellom graden av medvirkning det er tilrettelagt for og graden av medvirkning som er selv-initiert av motstandsaktørene selv. Utilstrekkelig medvirkning kan også ha betydelige konsekvenser for den institusjonelle tilliten i samfunnet. Informant 1 sitt ønske om en gjenopprettelse av tilliten til forvaltningen og informantenes kritiske blikk på forvaltningen av loven, viser tegn til skepsis og svekket tillit til samfunnsinstitusjonenes evne til å oppfylle forventninger og resultater. Dette underbygger argumentene hos Engen et al. (2016) og Giddens (Aakvaag, 2008) om den vesentlige betydningen tillit har i det moderne samfunn.

Som beskrevet, kan borgermedvirkning fremkalle både effektivisering og legitimering (Skivenes, 2001). Ut fra funnene kan det imidlertid tyde på at manglende borgermedvirkning fører til nettopp det motsatte; ineffektivitet i beslutningsprosesser – ved at ulike planprosesser muligens må endres, revurderes eller stoppes på grunn av motstand – og mistillit til samfunnets funksjoner – deriblant ved at borgere ikke opplever å bli inkludert eller tatt hensyn til. Samtidig kan den vage formuleringen i pbl. gjøre det uklart for planmyndigheter, altså kommunene, å vite nøyaktig hva *oppfordring til medvirkning* egentlig innebærer. Det kan tenkes at kommunene selv mener de har lagt til rette for medvirkning.

Informant 2 understreker at;

Vi er ikke ute etter å henge ut kommuner, de har gjort beslutninger veldig ofte mot bedre vitende, fordi de har fått føringer, informasjon, pålegg fra NVE som statsforvalter også har bejaet på mange måter. Så det er klart at kompetansen på dette i kommunene har ikke vært og er ikke god nok.

Her ser vi ytterligere koblinger til spenningen mellom ekspertkunnskap og lekmannskunnskap, der informantene hevder at beslutnings- og kunnskapsgrunnlaget har vært utilstrekkelig og lovmessig feil.

Informantene utviser likevel en optimistisk holdning til utviklingen videre. Informant 1 opplyser om at Motvind Norge ble en større samfunnspåvirker enn det som først var antatt. «Jeg tror det også nå er gått så langt inn at vi står ganske nærme en form for gjennombrudd», uttrykker vedkommende. Spesielt blir to komponenter trukket frem som viktige seiere for organisasjonen. For det første viser informantene til Kantars klimabarometer fra 2020, der det vises et betydelig fall i den norske befolkningens holdninger til vindkraft. I 2019 var 52 prosent av befolkningen positiv til vindkraft på land, mens det i 2020 har sunket til 36 prosent. Prosentandelen for positive holdninger til havvind var forholdsvis 79 prosent i 2019 versus 65 prosent i 2020 (Kantar 2019, 2020; vedlegg 2, figur 3-5). Dette er en svært vesentlig seier for Motvind Norge, da «det å vinne opinionen er på mange måter det som påvirker politikere, for det ligger jo [...] politiske beslutninger bak dette», sier informant 2. For det andre trekkes Motvind Norges høringsuttalelse til NVEs forslag til nasjonal ramme for vindkraft frem, der informantene informerer om at Stortinget erkjente at konsesjonsprosessen må endres.

Denne vendingen i opinionen viser nettopp til kampen om den «riktige» kunnskapen i spenningsfeltet mellom ekspert- og lekmannskunnskap. Gjennom kommunikativ handling, kunnskapsutveksling og *kraften i det gode argument*, har organisasjonen oppnådd en større konsensus rundt sin sak, noe som i ytterligere grad utfordrer ekspertkunnskapen. Det må dog legges til grunn at statsforvaltningens ekspertkunnskap bygger på prinsipper om faglig uavhengighet (Christensen et al., 2016). Trolig var intensjonen bak vindkraft god, i en tid preget av økende og pressende fokus på risikoen ved klimaendringene både fra internasjonalt

og sivilt nivå. Det kan tenkes at nettopp på grunn av dette, kom satsingen på vindkraft på bakgrunn av det man på den tiden anså som et tilfredsstillende kunnskapsgrunnlag. Det politiske organ også må forholde seg til «den tause majoritet». Klimademonstrasjoner og holdningsundersøkelser tatt i betraktning, kan det i beslutningsprosessene også ha befestet seg en antakelse om at denne majoriteten var positivt innstilt til vindkraft. Dette ble også påvist av Kantars klimabarometer fra 2019. Klimabarometer 2020 viser dog at dette har snudd, og majoriteten er nå imot vindkraft på land. Dette underbygger Nyseth og Ringholms (2018) tredje medvirkningsdimensjon, om hvordan maktutøvelse kan utspille seg på alternative måter. Indirekte maktutøvelse gjennom opinionspåvirkning kan gi betydelige utfall. Opinionsskiftet er svært betydningsfullt for organisasjonen, da det skaper mye fokus og et stemningsskifte rundt vindkraft i favør for Motvind Norge, samt styrker organisasjonens makt i konflikten.

4.3 Fra konflikt til samhandling

I det følgende belyses data og analyse etter det tredje forskningsspørsmålet «*Hvordan opplever Motvind Norge relasjonen til ulike myndigheter?*» Dette deles opp i et kapittel om organisasjonens forhold til lokale styringsnivåer og et kapittel om relasjonen til det nasjonale nivået. I lys av Habermas' demokratiske maktkretsløp, utspiller det tredje leddet seg på ulike måter for Motvind Norge. Informantene uttrykker at det har skjedd en stor progresjon med økende grad av gjennombrudd. Informant 2 forteller at «*mye dreier seg om en kontinuerlig voksenopplæring i forhold til både opinionen og i forhold til politiske miljøer*».

Det lokale planet

Spesielt opplever de en positiv imøtekommelse på det lokale plan, der det er blitt etablert gode samarbeid mellom organisasjonen og kommunestyre. Informantene trekker frem flere kommuner der Motvind Norge har fått gjennomslag, og endret oppfatningene av vindkraft. Informantene nevner også at noen anleggsutbygginger har blitt stoppet gjennom lokale kamper og påvirkning av lokalpolitikere, samt en stans av konsesjonsgiving det siste året. Det kan dermed tolkes som at organisasjonens relasjon til lokale myndigheter har vært preget av samskapende prosesser med samhandling og kommunikasjon, der partene har ønsket et godt samarbeid og å komme frem til en tilfredsstillende løsning for alle. Som teorien om samskaping tilsier, bidrar samskaping til at de deltagende partene i fellesskap deler ressurser og kunnskap for å tenke nytt om dilemmaer og mulige løsninger (Røiseland & Lo, 2019). Det tyder på at Motvind Norge har hatt en mer dialogbasert dynamikk med styringsorganer

på kommunalt nivå. Dette er også et eksempel på kommunikativ handling som forståelsesorientert aktivitet, der partene ønsker å møte hverandre for å oppnå rettferdighet og konsensus (Korsnes et al., 1997). Her ser vi også en utvikling til en styrket *proaktiv* deltakelse av organisasjonen, der invitasjonene til medvirkning i henhold til Nyseth og Ringholms (2018) første medvirkningsdimensjon har åpnet opp.

Det nasjonale planet

De tre informantene uttrykker at den største utfordringen er på det nasjonale plan, særlig på bakgrunn av utfordringene ved strukturelle barrierer ved de vedtatte plan- og beslutningsprosessene. Det kan tyde på at organisasjonen har hatt en mindre direkte relasjon til overordnede statlige myndigheter. Informant 2 forteller at organisasjonen er i ferd med å utvikle en kommunikasjonsstrategi for å føre en bredere og systematisk påvirkning av politikere og statsforvaltningen, samt gi riktig balansert informasjon til riktig miljøer. Dette er enda et uttrykk for en kommunikativt handlende metode i forsøket på å vekke oppmerksomhet hos og legge press på statlige myndigheter, i tillegg til tidligere nevnte faktorer som opinionspåvirkningen, høringsuttalelser, motmeldinger, samt utsendte saker og varsler. Det tyder dog ikke på noen åpen dialog eller samarbeid mellom organisasjonen og statlige myndigheter. Informant 1 forteller om at det foreligger en forventning om at politiske myndigheter tar et «(...) grunnleggende oppgjør i vindkraftsaken [...] som er en rettstat og et demokrati verdig [...] og som bygger på ærlighet i forhold til den kompetanse og kunnskap vi besitter og det lovregimet vi har». Dette indikerer ytterligere en konfrontasjon av den fremlagte ekspertkunnskapen.

Tross utfordringer er det endringer å observere. Informant 1 uttrykker at så langt har ingen klart å motbevise organisasjonens argumenter, mens informant 2 hevder det er bevegelse å spore blant partipolitikeres holdninger til vindkraft. Som tidligere nevnt, fortalte informant 1 også at Stortinget har innsett at det trengs endringer i konsesjonsprosessen. Den 19. juni 2020 ble Stortingsmelding 28 (2019-2020) *Vindkraft på land* publisert. Her legges det vekt på endringer og høyere krav til konsesjonene for vindkraftutbygging, i tillegg til å i større grad ta hensyn til lokalbefolkning og miljø, samt bedre lokal forankring. Det bemerkes også at vindkraftutbygging av nye prosjekter i tiden fremover vil begrenses. Her ser vi altså nettopp at motstanden får konsekvenser også på det nasjonale plan.

I stortingsmeldingen erkjennes det at vindkraftverkene vil ha ulike negative konsekvenser for miljø, samfunn og lokalbefolkning. Regjeringen understreker at det skal arbeides for et styrket kunnskapsgrunnlag rundt utbygging og konsekvenser av vindkraftverkene. Det vektlegges at «[e]t mest mulig felles og oppdatert kunnskapsgrunnlag bidrar til effektiv saksbehandling og styrket tillit til beslutningene som fattes» (Meld. St. 28 (2019-2020), s. 81). På bakgrunn av økt kunnskap og vurdering skal det i større grad tas hensyn til virkninger for nærliggende sivilbefolkning, annen virksomhet og miljø og landskap. Regjeringen understreker at de vil «(...) styrke den lokale og regionale medvirkningen ved å legge til rette for en samlet regionvis behandling av vindkraftprosjekter» (Meld. St. 28 (2019-2020), s. 6), da også tidlig involvering av samisk reindrift. På bakgrunn av at vindkraft krever store arealer, kan det «(...) forstyrre og fragmentere leveområder for pattedyr, fugler og forringe sammenhengende naturområder» (Meld. St. 28 (2019-2020), s. 61). Olje- og energidepartementet meddeler også at det vil innføres minimumsavstand på 800 meter, samt utarbeides et støysonekart som også vil bidra i å vurdere minimumsavstanden (Meld. St. 28 (2019-2020), s. 39). I henhold til miljø- og landskaphensyn skal det legges tydelige og kunnskapsberikende konsekvensutredninger til grunn. Det skal først og fremst forsøkes å unngå omfattende påvirkning på miljø. Videre skal begrensning av miljøskader, samt kompensasjon for negativ påvirkning vurderes. «Virkninger for landskap og miljø skal vektlegges sterkere enn tidligere, og nasjonale og vesentlige regionale miljøinteresser skal tas hensyn til» (Meld. St. 28 (2019-2020), s. 38). Stortingsmeldingen kan dermed tyde på at de nasjonale myndighetene har tatt innover seg en del av argumentene og forsøker å foreta endringer i henhold til disse. Stortingsmeldingen viser at det foreligger konkrete politiske effekter av motstanden og at statlige overordnede myndigheter i større eller mindre grad ønsker å øke kunnskapen og medvirkningsmuligheter i vindkraftdebatten. I lys av Habermas' kretsløp ser vi her de virkningene motstanden har på det politiske system, samt hvordan politikken forsøker å implementere endringer i det legal-administrative system. På bakgrunn av kontinuerlig arbeid blir organisasjonen i økende grad hørt. Dersom presset og arbeidet fortsetter, deriblant gjennom den kommende kommunikasjonsstrategien, kan det indikere at flere og mer omfattende effekter kan finne sted i framtiden.

4.4 Syntese

I dette kapittelet har jeg undersøkt det gjeldende case-objektet Motvind Norge i lys av Habermas' demokratiske maktkretsløp. Slik Habermas presenterte kretsløpet, ser vi at

Motvind Norge nettopp begynte som individuelle motforestillinger og problemoppfatninger, som videre ble plukket opp av aktører som i det offentlige rom organiserte seg og samlet en kollektiv røst til det politiske systemet. Bakgrunnen for motstanden bunnet i en misnøye blant borgerne mot noe ukjent som de ikke hadde blitt inkludert i bestemmelsene rundt. Det eksisterte en opplevelse av urettferdighet på bakgrunn av manglende involvering i stedsutvikling, noe Røe og Vestby (2013) tilskriver stor betydning. Manglende medvirkningsmuligheter i henhold til Nyseth og Ringholms (2018) medvirkningsdimensjoner fører til utfordringer ved kretsløpet, ved at det kan foreligge strukturelle føringer og begrensninger for borgernes muligheter til å delta i beslutnings- og planprosesser. Det fremkommer av funnene at en konsekvens av dette er at bestemmelser kan fattes i strid med befolkningens interesser og ønsker. Dette understreker hvor sentralt medvirkningsmuligheter er i det demokratiske maktkretsløpet til Habermas.

Disse barrierene øker behovet for sentrale aktører til å plukke opp på befolkningens budskap i forsøket på å vekke overordnede myndigheters oppmerksomhet. Manglende invitasjon til deltakelse i den første dimensjonen ved medvirkning medførte videre at borgere organiserte aksjoner og protester, i henhold til den andre medvirkningsdimensjonen om hvordan deltakelse foregår. Det eksisterte også et økende behov for å skape et samhold og fellesskap om motstanden. Gjennom diskusjon, konsensussøking og informasjonsutveksling, det Habermas kaller kommunikativ handling, fant motstandere sammen og etablerte en felles organisasjon. Motstanden utviklet seg videre og ble mer kunnskapsbasert. I den offentlige debatten med utfordring, prøving og kritikk var motstandere nødt til å utvikle «gode argumenter» for å konfrontere den fremlagte ekspertkunnskapen. Gjennom en kommunikativt handlende prosess av kunnskapssøken, informasjonsutveksling, forskning og argumentasjon har organisasjonen ervervet seg *kraften i de gode argumenter*. Dette gis det også utrykk for i den virkningen motstanden har fått i den tredje medvirkningsdimensjonen, deriblant ved opinionspåvirkningen og endringer på ulike styringsnivåer. Invitasjonene til og mulighetene for medvirkning har begrenset borgernes muligheter til å delta proaktivt i bestemmelsene rundt vindkraft, men de har ikke hindret den kraftige reaktive medvirkningen som har medført konsekvenser i politikktutforming og beslutningsprosesser rundt vindkraft.

Habermas' maktkretsløp beskriver hvordan aktører i det offentlige rom forsøker å sluse sine argumenter opp til det politiske og legal-administrative system. I case-studien ser vi at denne

prosessen og relasjoner til overordnede myndigheter har utspilt seg ulikt for organisasjonen. Organisasjonen uttrykker at de i møte med kommunale styringsorganer har oppnådd gode samarbeid for å komme frem til felles løsninger, noe som viser til etablering av samskapingsprosesser slik Røiseland og Lo (2019) beskriver. Påvirkningen av og relasjoner til det statlige nivået har imidlertid vist seg å være noe seigere og mindre direkte. Fra politikken side kan vi likevel observere at det har blitt gjort forsøk på å implementere endringer i det legal-administrative system, uttrykt gjennom stortingsmelding 28 som søker å forbedre prosessene og kunnskapsgrunnlaget i tråd med motstanden. Case-studien av Motvind Norge viser dermed hvordan kommunikativ handling kan ha kraft og føre til endringer på tross av strukturelle begrensninger.

5 Konklusjon

I dette konklusjonskapittelet skal jeg vise hvordan denne studien svarer på forskningsspørsmålene og problemstillingen. Ved å analysere case-objektet Motvind Norge, har jeg belyst problemstillingen «**hvordan kan vi forstå organisert motstand mot vindkraft i lys av Habermas' teori om det demokratiske maktkretsløp?**». Sammenhengen mellom de teoretiske begrepene og oppgavens funn har bidratt til å forstå denne prosessen av organisert motstand i kretsløpet. Datamaterialet og funn gjort i oppgaven er ikke tilstrekkelig til å kunne generalisere, noe som heller ikke har vært formålet. Det kan likevel gi indikasjoner om viktige momenter og opplysninger om organisert motstand generelt ved lignende situasjoner.

Funnene knyttet til det første forskningsspørsmålet, «*hva var bakgrunnen for opprettelsen av organisasjonen Motvind Norge?*», fremstiller hvordan motstand kan utløses ved opplevelse av urettferdighet og manglende inkludering i saker som treffer individers sentrale verdier, interesser og oppfattelser, deriblant stedsutvikling og geografisk tilhørighet. Dette er også type verdier som kan finnes igjen hos flere og ulike individer og grupper. Dersom det eksisterer et økende press som truer disse kjerneverdiene, øker behovet for å søke sammen for å beskytte og kjempe for dem. Dette forsterkes også av opplevelser av utilstrekkelige muligheter for medvirkning og deltakelse i slike bestemmelser på makronivå som rammer individer på mikronivå.

Videre viser funn i tråd med forskningsspørsmålet «*hvordan opplever Motvind Norge beslutningsprosesser rundt vindkraft?*» til at det kan foreligge et mangfold av ulike perspektiver på og motforestillinger av situasjon, beslutningsprosesser og foreliggende kunnskapsgrunnlag. Caset viser hvordan lekmannskunnskap kan være verdifullt i planlegging og beslutningstaking, nettopp ved å bringe inn og belyse disse ulike perspektivene på og mulige løsninger ved saker. Dersom det eksisterer strukturelle føringer og begrensninger som hindrer borgeres deltakelse i planlegging og beslutningsprosesser, kan dette risikere manglende kommunikasjon mellom samfunnsnivåene. Dette er ikke særlig fremtredende i Habermas' teori om kretsløpet i det deliberative demokratiet. For å forstå motstands- og folkebevegelser i lys av kretsløpet, er det nødvendig å supplere med teori om de strukturelle medvirkningsbetingelsene som borgerne blir påvirket av. Habermas' demokratiske maktkretsløp kan dermed ikke unngå å ta i betraktning slike medvirkningsbarrierer. I lys av oppgavens funn, bør det dog ikke undervurderes hvilken

kraft (les: kraften i det bedre argument) organisert motstand kan opparbeide seg og utøve i arbeidet med å belyse sine synspunkter. Motstandsgrupper kan benytte ulike kommunikative metoder og fremgangsmåter for å vekke myndigheters oppmerksomhet.

For å besvare forskningsspørsmålet «*hvordan opplever Motvind Norge relasjonen til ulike myndigheter?*», bidrar Habermas' kretsløp til å belyse hvordan motstandsgrupper kommuniserer oppover til myndigheter på ulike nivåer, samt hvordan disse myndighetene lytter til og imøtekommer motstanden. Oppgavens funn kan bidra til hvordan myndigheter på ulike nivåer kan forstå, håndtere og imøtekomme opponerende parter. Det utvises ulike samspill med ulike myndigheter. Det tyder på at det er lettere for motstandsgrupper å oppnå samarbeid med og gehør hos kommunale myndigheter, som også har beslutningsmyndighet i planlegging og beslutningsprosesser. Det kan tolkes som at statlige myndigheter, som også har et større ansvarsområde, er mindre direkte i relasjonen til motstandsgrupper. Dette kan selvsagt ha sammenheng med at det krever større og mer komplekse prosesser å få implementert endringer og samkjørt politikken og statsforvaltningen. Likevel viser case-studien at kraftig og kontinuerlig motstand kan føre til endringer, blant annet ved opinionspåvirkning og ved konkrete endringer i planprosesser og politikkutforming.

I lys av den overordnede problemstillingen kan vi dermed observere at på tross av at manglende medvirkning utfordrer det demokratiske kretsløpet, kan aktivt handlende aktører likevel oppnå vesentlig makt og innflytelse gjennom organisert motstand, og videre endre overordnede strukturer gjennom kontinuerlig kollektiv og kommunikativ handling. Dette var også Habermas' poeng med teorien om hvordan kommunikativ handling opprettholdes og benyttes på makronivå der makt, penger og byråkrati har stor påvirkningskraft.

5.1 Konsekvenser av oppgaven

Studien bidrar til å belyse fordeler ved å ønske motstand velkommen til et samskapende arbeid med det politisk-administrative system. Motstand bygger gjerne på motforestillinger og andre fakta enn den fagekspertisen forvaltningen sitter med. Lekmannskunnskapen til lokalbefolkningen og organiserte motstandsgrupper kan bidra til økt kunnskap og et mer opplyst beslutningsgrunnlag. Av Habermas' teorier fremkommer det at *kommunikativ handling* i det *deliberative demokratiet* gjennom det *demokratiske maktkretsløpet* kan føre til en bredere, mer opplyst debatt og dermed bedre og mer tilfredsstillende kunnskapsgrunnlag. Dette står også sentralt ved teorier om samskaping som problemløsning,

der aktører fra ulike samfunnsnivåer og sektorer kommer sammen for å i fellesskap finne frem til den mest optimale løsningen for alle parter. Det er nettopp gjennom samskaping mellom ulike deltakende parter at ulik kunnskap og ressurser kan deles og settes sammen til nye konstruksjoner, løsninger og innovasjon. Som oppgavens funn viser, kan organisert motstand føre til endringer, både ved allerede vedtatte planer, politikkutforming og beslutningsprosesser. Ved å lytte til og anerkjenne motstanden, samt tidlig nok inkludere parter med ulike argumenter og synspunkter i prosesser, kan beslutnings- og planprosesser forbedres, samt stimulere til tillitsbygging og samskaping. Dette muliggjør også en mer overveid, åpen og transparent håndtering av debatten, utfordringene og prosesser. Tilrettelegging for borgeres medvirkningsmuligheter og samskaping mellom parter med ulike oppfatninger og erfaringer, vil altså kunne stimulere til bedre prosesser og å se saker, både problemer og løsninger, fra ulike og mulig bedre vinklinger. Slik kan man komme frem til felles løsninger partene som kan enes om.

5.2 Forslag til videre forskning

I senere studier ville det vært interessant å undersøke både caset og fenomenet fra ulike vinklinger. Det ville vært interessant å belyse flere sider av saken, for eksempel det politisk-administrative systemets opplevelse av organisasjonen og konflikten. En slik sammenlignende studie ville bidratt til en mer helhetlig forståelse av sakens kompleksitet. En annen mulig vinkling kunne vært å sammenligne argumenter fra tilhengere og motstandere av vindkraft, samt å undersøke om det foreligger variasjoner i holdninger i henhold til variabler som kjønn, alder, utdanning og demografi.

7 Litteraturliste

Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Aakvaag, G. C. (2020). Fra pessimistisk postmodernist til optimistisk opplysnings sosiolog – min vei fra Bauman til Habermas. *Sosiologen*. Hentet 10. februar 2021 fra <https://sosiologen.no/essay/sosiologiskbo-kessay/fra-pessimistisk-postmodernist-til-optimistisk-opplysnings-sosiolog-min-vei-fra-bauman-til-habermas/>

Aase, T. H. & Fossåskaret, E. (2014). *Skapte virkeligheter*. Om produksjon og tolkning av kvalitative data. (2. utg.) Oslo: Universitetsforlaget.

Christensen, T, Egeberg, M., Lægreid, P. & Aars, J. (2016). *Forvaltning og politikk*. (4.utg.) Oslo: Universitetsforlaget.

Engen, O. A. H., Kruke, B. I., Lindøe, P. H., Olsen, K. H., Olsen, O. E. & Pettersen, K. A. (2016). *Perspektiver på samfunnssikkerhet*. Oslo: Cappelen Damm AS.

EU. *2030 Climate and Energy framework*. Hentet 18. mars 2021 fra https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_en

FN. (2019, 24. september). *Klimaendringer*. Hentet 21. januar 2021 fra <https://www.fn.no/tema/klimate-og-miljoe/klimateendringer>

FN. (2020a, 20. februar). *Parisavtalen*. Hentet 21. januar 2021 fra <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Miljoe-og-klimate/Parisavtalen>

FN. (2020b, 28. januar). *FNs bærekraftsmål*. Hentet 21. januar 2021 fra <https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal>

FN, (2020c, 31. januar). *Demokrati og medborgerskap*. Hentet 20. mars 2021 fra <https://www.fn.no/tema/menneskerettigheter/demokrati-og-medborgerskap>

Grindheim, J. E., Heidar, K. & Strøm, K. (2017). *Norsk politikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Habermas, J. (1997). *Teorien om den kommunikative handlen* (J. Cederstrøm, Overs.). Aalborg: Aalborg Universitetsforlag (Opprinnelig utgitt 1981).

Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet*. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode. (5. utg.) Oslo: Cappelen Forlag as.

Helledal, E. J. (2020, 21. november). Tatt av vinden. *NRK*. https://www.nrk.no/klimate/xl/vindkraft---ikke-sa-bra-for-klimate-som-vi-tror_-1.15157461

Jacobsen, D. I. (2018). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* Innføring i samfunnsvitenskapelig metode. (3. utg.) Oslo: Cappelen Damm AS.

Kantar. (2019). *Klimabarometeret*. Hentet 31. mars 2021 fra <https://kantar.no/kantartns-innsikt/klimateendringer-oppfattes-avare-den-viktigste-utfordringen/>

Kantar. (2020). *Klimabarometeret*. Hentet 31. mars 2021 fra <https://www.forskningsradet.no/nyheter/2020/klimatebarometer-2020/>

Listhaug, O. & Jakobsen, T. G. (15. februar 2008). Norske meninger om miljø – lokalt og globalt. Statistisk sentralbyrå. Hentet 27. desember 2020 fra <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/norske-meninger-om-miljo-lokalt-og-globalt>

- Lund, S., Gaup, P. & Somby, P. J. (Red.) (2020, 18. juni). *Vindkraft eller reindrift?* Motvind Norge. Naturvernforbundet i Ávjovárri. <https://motvind.org/wp-content/uploads/2020/06/vindrein-a.pdf>
- Meld. St. 28 (2019-2020). *Vindkraft på land*. Olje- og energidepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20192020/id2714775/>
- Motvind Norge. *Historikk*. Hentet 21. februar 2021 fra <https://motvind.org/om/historikk/>
- Motvind Norge. *Motvindrapportene*. Hentet 21. februar 2021 fra <https://motvind.org/motvindrapportene/>
- Naturvernforbundet. (2021, 12. januar). *Vindkraft*. Hentet 22. april 2021 fra: <https://naturvernforbundet.no/vindkraft/>
- Norges vassdrags- og energidirektorat. (u.å.) *Vindkraftdata*. Hentet 22. april 2021 fra: <https://www.nve.no/energiforsyning/kraftproduksjon/vindkraft/vindkraftdata/>
- Nyseth, T. & Ringholm, T. (2018). *Medvirkning i demokratiske spenningsfelt*. | G. S. Hansen og N. Aasæther. (Red.) *Plan- og bygningsloven: En lov for vår tid?* (s. 259-275). Universitetsforlaget.
- Olsen, I. S. M. (2019, 8. oktober). *Vindkraftverk på bekostning av samisk reindrift?* Motvind Norge. <https://motvind.org/wp-content/uploads/2020/02/Vindkraftverk-pa%CC%8A-bekostning-av-samisk-reindrift.pdf>
- Plan- og bygningsloven. (2008). Lov om planlegging og byggesaksbehandling. LOV-2008-06-27-71. Hentet fra <https://lovdata.no/lov/2008-06-27-71>
- Røe, P. G. & Vestby, G. M. (2013). *Sosiokulturelle stedanalyser: teorigrunnlag og metodologi*. | A. Førde, B. Kramvig, N. G. Berg, og B. Dale. (Red.) *Å finne sted. Metodologiske perspektiver og stedsanalyser*. (43-61). Fagbokforlaget.
- Røiseland, A. & Lo, C. (2019). *Samskaping – nyttig begrep for norske forskere og praktikere?* *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*. 35(1). 51-58. <https://doi.org/10.18261/issn1504-2936-2019-01-03>
- Røiseland, A. & Vabo, S. I. (2016). *Styring og samstyring: governance på norsk*. (2. utg). Bergen: Fagbokforlaget.
- Sachs, J. D. (2015). *The age of sustainable development*. New York: Columbia University Press.
- Skivenes, M. I. (2001). *Forvaltningspolitikk og borgermedvirkning i politisk viljedannelse*. Bergen: LOS-senteret.
- Solem, B. S. & Røyset, A. (2019, 30. september). *Hvor stort areal blir berørt av vindkraftverk?* Motvind Norge. <https://motvind.org/wp-content/uploads/2020/02/Hvor-stort-areal-blir-ber%C3%B8rt-av-vindkraftverk-red.pdf>
- Statistisk sentralbyrå. (2018, 27. august). *Vindkraft øker mest*. Hentet fra: <https://www.ssb.no/energi-og-industri/artikler-og-publikasjoner/vindkraft-oket-mest>
- Stortinget. (u. å.) *Kort om Stortinget*. Hentet 9. februar 2020 fra <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Storting-og-regjering/kort-om-stortinget/>
- WCED. (1987). *Report of the World Commission on Environment and*

Development: Our Common Future.
Hentet 10. Mai 2021 fra:
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

8 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1

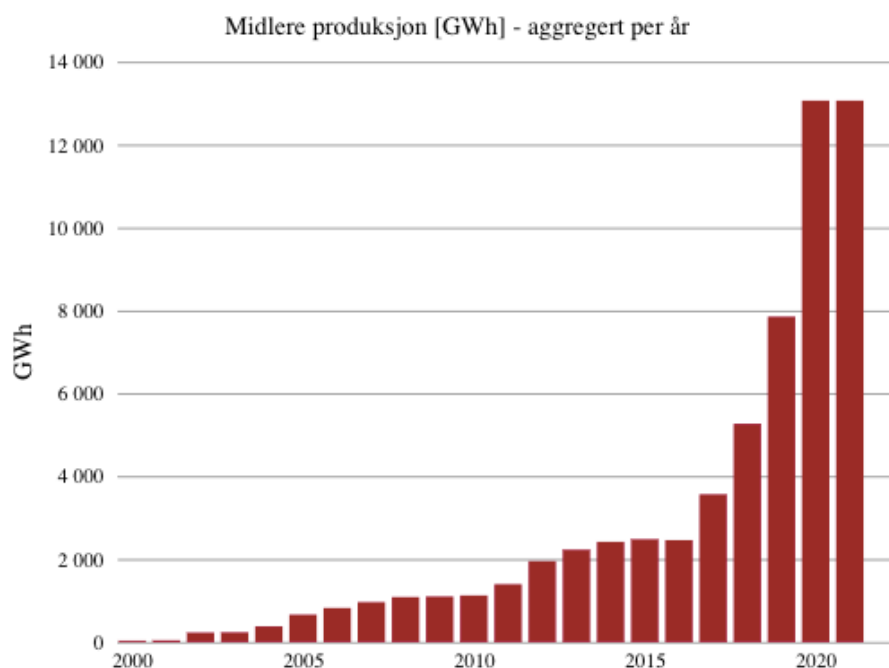
Intervjuguide bachelor

Intervjuspørsmål til informanter:

1. Kort innledningsvis; Hva engasjerte deg personlig til å bli med i Motvind Norge?
2. Hva mener organisasjonen er utfordringene/risikoen ved vindkraftutbygging? Hva startet motstanden med?
3. Hva førte til den opprettelsen av organisasjonen Motvind Norge? Har argumentene endret seg?
4. Hvordan opplever organisasjonen beslutningsprosessen omkring utbygging og godkjenning av vindkraftverkene?
5. Fra opprettelsen og frem til i dag: Hvordan opplever organisasjonen å bli hørt i prosessen? Har det skjedd noen endringer?
6. Har du/dere noen forventninger til de politiske og forvaltende prosesser fremover?

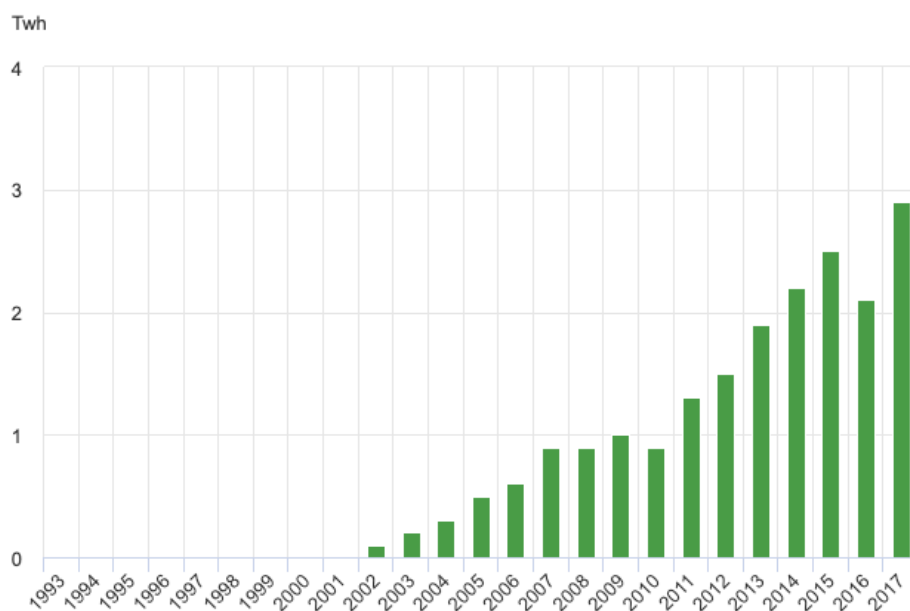
8.2 Vedlegg 2

Figur 1

Figur 1. Utbygging per år uttrykt ved gigawattimer aggregert per år. Norges vassdrags- og energidirektorat. (u.å.) *Vindkraftdata*. Hentet 22. april 2021 fra: <https://www.nve.no/energiforsyning/kraftproduksjon/vindkraft/vindkraftdata/>

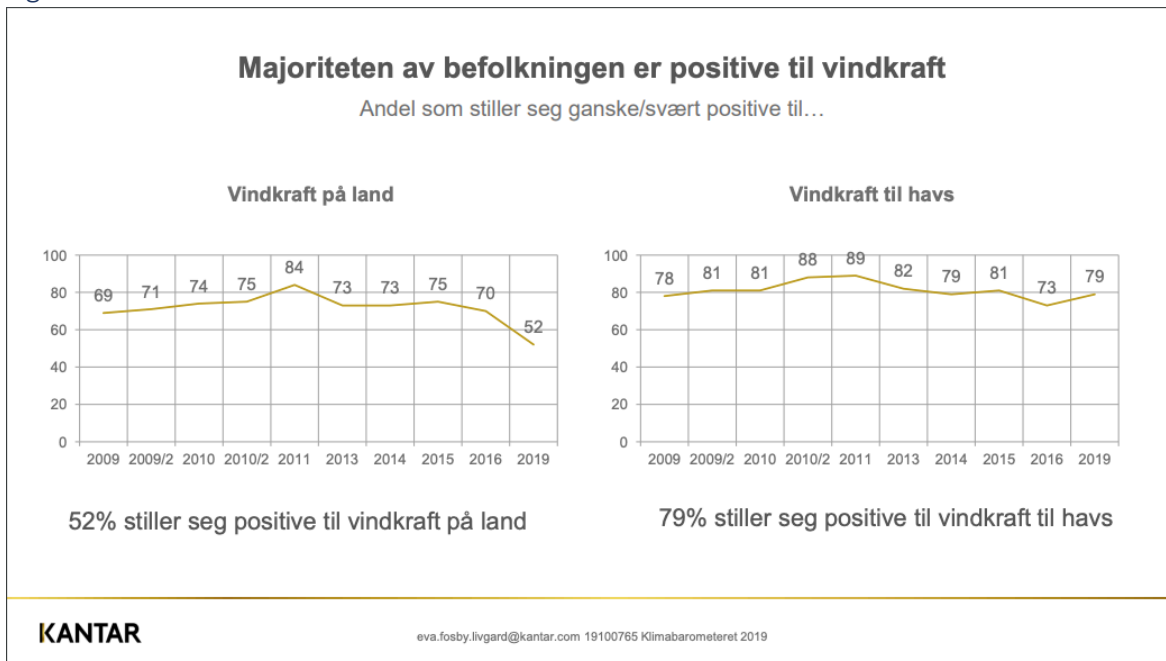
Figur 2

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

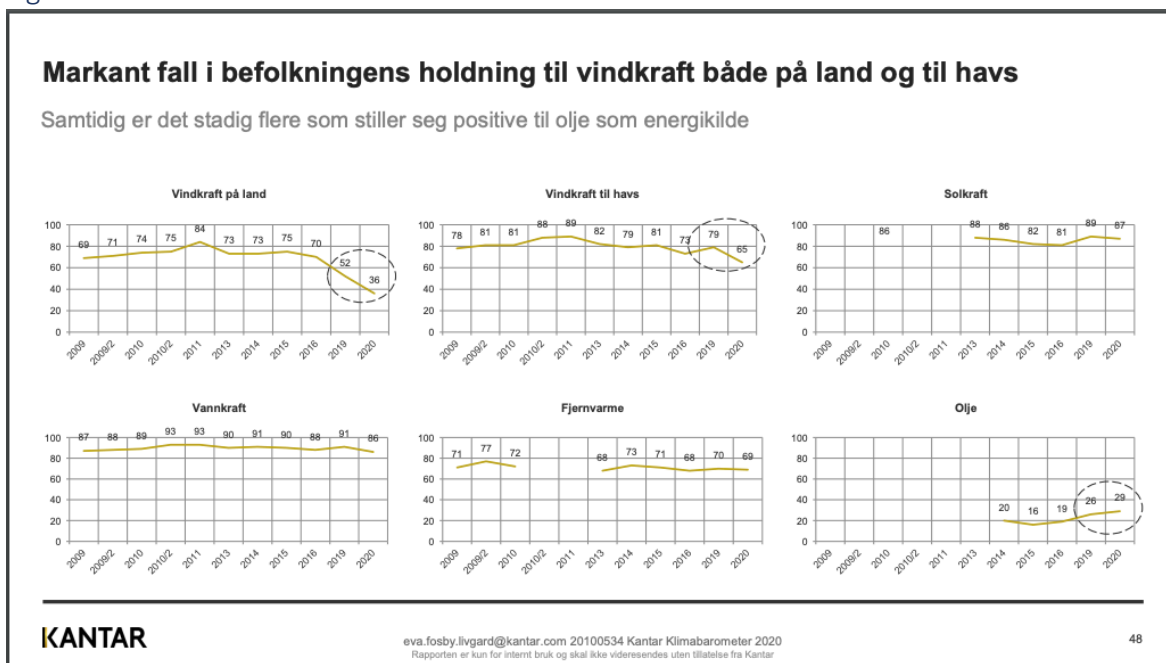
Figur 2. Vindkraftproduksjon. 1993-2017. Statistisk sentralbyrå. (2018, 27. august). *Vindkraft øker mest*. Hentet fra: <https://www.ssb.no/energi-og-industri/artikler-og-publikasjoner/vindkraft-oker-mest>

Figur 3

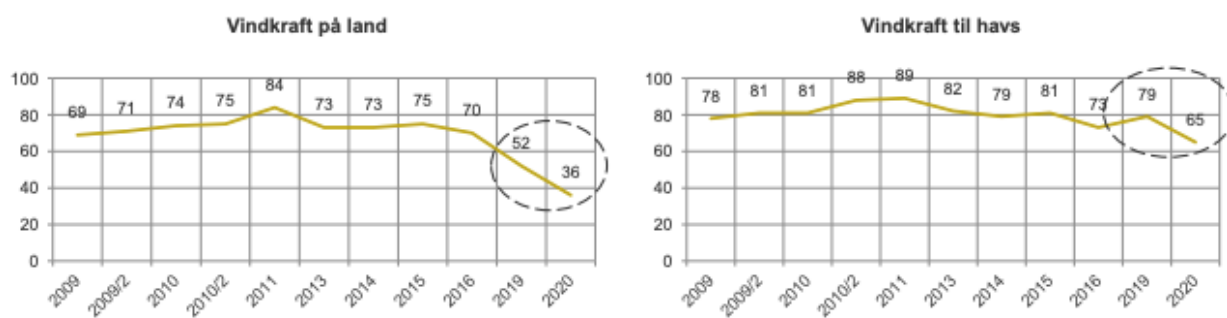
Figur 3. Befolkningens holdninger til vindkraft i 2019. Kantar. (2019). *Klimabarometeret*. (s. 31). Hentet fra <https://kantar.no/kantar-tns-innsikt/klimatendringer-oppfattes-a-vare-den-viktigste-utfordringen/>

Figur 4

Figur 4. Befolkningens holdning til energikilder i 2020. Kantar. (2020). *Klimabarometeret*. (s. 48). Hentet fra <https://www.forskningsradet.no/nyheter/2020/klimatebarometer-2020/>

Figur 5

Figur 5. Fall i befolkningens holdning til vindkraft. Kantar. (2020). *Klimabarometeret*. (s. 48). Hentet fra <https://www.forskningsradet.no/nyheter/2020/klimabarometer-2020/>